

УДК 334.772

ISSUES OF CORPORATE MANAGEMENT

V. Bokovets

Vinnitsa Finance and Economics University

Key words: <i>Corporate governance</i> <i>Joint stock companies</i> <i>Corporate law</i>	ABSTRACT
Article history: Received 14.07.2015 Received in revised form 30.07.2015 Accepted 15.08.2015	The article deals with the basic issues of corporate governance. They are: the process of creating corporate ownership, the relationship between majority and minority owners, management and the owners, the absence of legal framework regulating the activities of corporations. It was noted that the issues associated with the state of the environment define the problem of creating a flexible system of corporate governance. The lack of transparency concerning the change of ownership forms a non-transparent business processes and corporate governance.
Corresponding author: V. Bokovets E-mail: bokovets_v@mail.ru	

ПРОБЛЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

В.В. Боковець

Вінницький фінансово-економічний університет

У статті розглянуто основні проблеми корпоративного управління, серед яких визначено процес створення корпоративної власності, взаємовідносини між мажоритарними та міноритарними власниками, менеджментом і власниками, відсутність відповідного правового поля, яке регулює діяльність корпорації. Зазначено, що проблеми, пов'язані зі станом зовнішнього середовища, визначають проблеми створення гнучкої системи корпоративного управління. Відсутність прозорості при зміні прав власності формує непрозорі процеси ведення бізнесу та системи корпоративного управління.

Ключові слова: *корпоративне управління, акціонерні товариства, корпоративні права.*

Постановка проблеми. Розвиток акціонерної форми власності формує права, якими користуються власники виробничих ресурсів. Такі права, впливаючи на виробничий процес, створюють сукупність форм контролю за діяльністю акціонерного товариства. На 1 січня 2010 року в Україні нараховувалось 31100 акціонерних товариств. За п'ять років кількість акціонерних товариств зменшилась на 7990 (25,7 %) і на січень 2015 р. склала 23110, хоча загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності за цей же період збільшилась на 102342 (8,3 %) і на 01.01.2015 склала 1331230 (порівняно з 1228888 на 01.01.2010). Скорочення кількості акціонерних товариств викликане погіршенням економічної ситуації в країні та концентрацією бізнесу.

Акціонерні товариства з'являються на тій стадії розвитку відтворення, коли потенціал технічної революції, демократичні свободи роблять необхідним акумулювання адекватного грошового капіталу, що забезпечує безперервний рух та об'єднання праці й виробничих машин, механізмів і технологій. Таким чином, акціонерне товариство з економічної точки зору – інструмент накопичення та концентрації грошового капіталу шляхом об'єднання коштів розрізаних власників [1].

Ефективне управління корпорацією передбачає збалансування інтересів усіх учасників корпорації. Конфлікт інтересів проявляється в тому, що якщо на момент створення корпорації право власності визначається грошовими коштами, що були вкладені у створення бізнесу, то в міру розвитку корпорації відбувається відділення власності від управління, а ефективність вкладених коштів більшою мірою визначається станом корпоративного управління, його ефективністю. У свою чергу, якість корпоративного управління визначається багатьма чинниками: професіоналізмом менеджменту, його креативністю та інноваційністю, розподілом повноважень і відповідальності в системі управління, виконанням функцій та дотриманням принципів менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання корпоративного управління досліджувалось у працях І. Ансоффа, Дж. Блайзі, В. Вірченко, Д. Голубкова, Дж.М. Кейнса, М. Портера, В. Савчука, Я. Шкодїна, А. Шлейфера.

У сучасній літературі і досі не існує єдиного підходу до корпоративного управління. Науковці не мають єдиного погляду як на процес корпоративного управління, так і на його складові. Частіше за все під корпоративним управлінням розуміють один із елементів управління акціонерним товариством. Існує точка зору, що корпоративне управління — це управління, яке створює передумови ефективного використання ресурсів корпорації при обмеженні дій менеджменту з використання коштів.

Метою статті є ідентифікація проблем корпоративного управління та визначення напрямів їх подолання для підвищення ефективності функціонування корпорацій.

Виклад основних результатів дослідження. Корпоративний сектор може ефективно функціонувати за умови забезпечення відповідного рівня корпоративного управління. На думку ОЕСР, саме корпоративне управління є основним елементом підвищення економічної ефективності.

Акціонерна власність являє собою систему економічних відносин, які виникають між учасниками акціонерного товариства з приводу привласнення частки в його статутному капіталі, а також участі у розподілі фінансового результату від його діяльності [2].

Управління корпорацією відбувається в умовах постійного зіткнення інтересів різних учасників корпоративних відносин, виникнення суперечностей і розбіжностей між ними. Розвиток корпорацій часто супроводжується зміною прав власності. Це викликає потребу у постійній зміні в системі корпоративного управління. Безперервний процес трансформації корпоративних відносин, який формує іншу структуру власників, і, відповідно, цілі, які вони переслідують, визначає систему корпоративного управління, яка найбільшою мірою відповідає очікуванням власників. Зміна власників частіше за все

викликає зміну формальних процедур управління: моделей поведінки менеджменту, характеру та форм взаємодії між менеджментом і власниками, між різними управлінськими рівнями в середині організації, оскільки акціонерна власність вимагає особливих правил задоволення прав власників за умови делегування безпосередніх функцій управління професійним менеджерам.

Задоволення прав власників, незалежно від розміру вкладень в акціонерний капітал, визначається як основа взаємовідносин між власниками та менеджментом. І саме це є причиною одного з головних корпоративних конфліктів.

Ефективне управління корпорацією передбачає збалансування інтересів усіх учасників корпорації. Конфлікт інтересів проявляється в тому, що якщо на момент створення корпорації право власності визначається грошовими коштами, що були вкладені у створення бізнесу, то з розвитком корпорації відбувається відділення власності від управління, а ефективність вкладених коштів усе більше буде визначатись станом корпоративного управління, його ефективністю. У свою чергу, на якість корпоративного управління впливають різні чинники: професіоналізмом менеджменту, його креативність та інноваційність, розподіл повноважень і відповідальність у системі управління, виконання функцій і дотримання принципів менеджменту. З цих позицій ефективне корпоративне управління можна розглядати як одну з конкурентних переваг акціонерного товариства.

Корпоративне управління забезпечує процедури внутрішнього контролю, розподіл функцій у створеній організаційній структурі. В той же час корпоративне управління має суттєві обмеження щодо самостійності прийняття управлінських рішень. Оскільки більша частина стратегічних рішень приймається за узгодженням із загальними зборами акціонерів — вищим керівним органом акціонерного товариства. Особливо це характерно для рішень щодо фінансово-майнового стану, розподілу грошових потоків, виплати дивідендів тощо.

Відділення власності від управління нею попри те, що є причиною корпоративних конфліктів, дозволяє сформувати більш ефективну систему управління, оскільки якість корпоративного управління забезпечують менеджери, які повинні володіти відповідним рівнем знань.

Завдяки обов'язковому оприлюдненню результатів діяльності акціонерних товариств якість корпоративного управління може бути оцінена за формальними ознаками — зміна рентабельності, обсягів реалізації, розміру прибутку, зростання вартості акціонерного капіталу тощо.

Для визначення проблем корпоративного управління та шляхів їх вирішення необхідно розуміти функції корпоративного управління та його особливості. Корпоративне управління є складною багатофункціональною категорією, що потребує глибокого та комплексного підходу, активізації досліджень у цьому напрямі, стратегічна перспективність якої в сучасній глобальній економіці є очевидною [3].

Однією із головних якостей, що визначають ефективність корпоративного управління, є вміння адаптуватись до змін зовнішнього середовища, оскільки саме зовнішнє середовище, відзначаючись непрогнозованістю, швидкими змінами вимагає пристосування до цих змін, а швидкість адаптації забезпечує конкурентні переваги корпораціям.

Стан зовнішнього середовища бізнесу в Україні може бути охарактеризована так: у звіті Світового економічного форуму 2015 р. [4] Україну віднесено до країн із рівнем доходів нижче середнього. До цієї групи входять 39 країн, серед них такі країни, як Єгипет, Сальвадор, Гана, Індонезія, Ісламська республіка Іран, Індія, Йорданія, Нігерія, Туніс, Філіппіни, Таїланд, В'єтнам. Україна в цій групі займає 36 місце, випередивши В'єтнам, Ємен і Замбію.

Створення бізнесу в Україні ускладнено тяганиною при оформленні, розгулом корупції, і, як наслідок, відсутністю фінансування розвитку бізнесу. При цьому зазначено, що Україна отримує найкращу оцінку в цій групі за освіту та підвищення кваліфікаційного профілю, зокрема через високі показники охоплення та справедливого підходу до навчання студентів незалежно від рівня доходів. Однак якість як традиційної освіти, так і професійної підготовки повинні бути оновлені для задоволення потреб економіки, що дозволить знизити високий рівень безробіття, особливо серед молоді.

Визначаючи стан підготовки як основну конкурентну перевагу, у звіті робиться висновок, що стан підготовки повинен впливати на скорочення рівня розриву між соціальними прошарками і сприяти швидкому зростанню середнього класу, формуючи засади розвитку бізнесу. В той же час погіршення інвестиційного клімату і показників економічного розвитку призводить до згорання бізнесу. Без робочих місць у країні будуть продовжуватись проблеми витоку мізків і таланту, залишаючи за собою можливості розвитку можливості в іншому місці [4].

Також відзначено негативний вплив подій на Сході України, які можуть нівелювати прогрес, досягнутий в останні роки. Ці події більшою мірою здійснюють вплив на найменш заможних громадян України [4].

Найбільш слабкими місцями у корпоративному управлінні, що перешкоджають його формуванню та розвитку, на думку В. Шкодіна [Шкодин], є: рівень розвитку інституцій, які безпосередньо впливають на захист прав власності — корупція, судова система; професіоналізм і чесність менеджерів, політизація інституційного середовища, яка проявляється у переплетінні політичних правил гри з економічними, що стало наслідком злиття фінансово-економічних та політичних інтересів. У боротьбі за корпоративний контроль головну роль відіграють політичні зв'язки, належність до певної партії та підтримка влади.

Однією з основних проблем розвитку акціонерних товариств є питання виплати дивідендів і дивідендна політика. Значною мірою визначення дивідендної політики залежить від ступеня концентрації акціонерного капіталу. При цьому існує думка, що чим нижчий економічний розвиток країни, тим вищий рівень концентрації капіталу. У харчовій промисловості ступінь концентрації капіталу дуже високий. На думку експертів, в Україні концентрація акціонерного капіталу є найвищою серед усіх країн Центральної та Східної Європи [5].

При суперконцентрованій структурі корпоративних прав потенційно небезпечним для ефективного функціонування акціонерних товариств є не стільки порушення прав дрібних акціонерів і менеджерський опортунізм, скільки майже необмежені можливості для зловживання господарською

владою й обмеження професійної автономії, самостійності, економічної ініціативи та відповідальності вищих менеджерів, які перетворюються на простих виконавців і співників у можливих ненормативних діях власників стосовно інтересів підприємств, трудових колективів, місцевої громади та суспільства в цілому [6].

Значна концентрація власності в руках менеджменту за відсутності адекватних природі акціонерного капіталу інституціональних обмежень часто переорієнтовує інтерес контролюючих власників з максимізації курсу акцій і дивідендів на самозбагачення шляхом різних маніпулювань з активами підприємства. Існування у власників «доходу від контролю» є однією з головних рис вітчизняного корпоративного управління [6].

Крім того, розподіл прибутку акціонерного товариства може бути ускладнений у результаті суперечності інтересів менеджменту підприємства та власників. Менеджмент зацікавлений у збільшенні частки інвестування у розширення діяльності акціонерного товариства — реінвестування більшої частини прибутку та забезпечення розширеного відтворення. Натомість акціонери в основному зацікавлені в розподілі більшої частини прибутку у вигляді дивідендів, оскільки перерозподіл одержаного чистого прибутку на розвиток акціонерного товариства викликає необхідність відкладення споживання, що має бути економічно вигідно для акціонерів.

Ведення бізнесу в Україні супроводжується періодичними хвилями змінами власників бізнесу, що спричинені змінами у політичній та економічній ситуації в країні. При цьому за відсутності прозорості при зміні прав власності формуються непрозорі процеси ведення бізнесу й системи корпоративного управління.

Висновки

Узагальнюючи проблеми корпоративного управління в Україні варто відзначити, що основними серед них є:

- сприйняття мажоритарними власниками бізнесу як інструменту швидкого збагачення;
- взаємовідносини між менеджментом і мажоритарними власниками;
- непрозорість структури корпоративного капіталу (корпоративної власності);
- порушення прав дрібних акціонерів;
- опортунізм менеджменту;
- надмірна концентрація акціонерного капіталу.

Вирішення проблем корпоративного управління дасть змогу значною мірою підвищити ефективність функціонування акціонерних товариств. Головним джерелом покращення корпоративного управління може стати створення відповідного інституційного середовища.

Література

1. *Акционерное общество и акционерная собственность* [Електронный ресурс]. — Режим доступа: http://iteam.ru/publications/corporation/section_96/article_3208.
2. *Вірченко В.* Роль акціонерної власності в сучасній системі економічних відносин / В. Вірченко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. — № 123. — С. 35—38.

3. Шкодін Я.В. Проблеми корпоративного управління в Україні / Я.В. Шкодін // Бізнес-інформ. — 2012. — № 9. — С. 297—301.

4. Satans R., Blanke J., Corrigan G., Drzeniek M. The Inclusive Growth and Development Report 2015. — Geneva: World Economic Forum. — 95 p.

5. Мозговая Л.А. Методическое обеспечение оценки и определения возможности возникновения корпоративных конфликтов / Л.А. Мозговая, А.Н. Котов // БІЗНЕСІНФОРМ. — № 9. — 2013. — С. 343—347.

6. Мокряк В. Корпоративне управління великими промисловими підприємствами: сучасний стан та актуальні проблеми / В. Мокряк, Е. Мокряк // Економіка України. — 2007. — № 4. — С. 42—54.

ПРОБЛЕМЫ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ

В.В. Боковец

Винницький фінансово-економічний університет

В статье рассмотрены основные проблемы корпоративного управления, среди которых определен процесс создания корпоративной собственности, взаимоотношения между мажоритарными и миноритарными собственниками, менеджментом и собственниками, отсутствие соответствующего правового поля, регулирующего деятельность корпораций. Отмечено, что проблемы, связанные с состоянием внешней среды, определяют проблемы создания гибкой системы корпоративного управления. Отсутствие прозрачности при изменении прав собственности формирует непрозрачные процессы ведения бизнеса и системы корпоративного управления.

Ключевые слова: корпоративное управление, акционерные общества, корпоративные права.